

UPRAWNIENIA POLICJI

Materiał szkoleniowy przygotowany przez Krzysztofa Cieszkowskiego – członka Polskiego Stowarzyszenia Edukacji Prawnej - w ramach projektu realizowanego przez Ośrodek Rozwoju Edukacji „Edukacja prawna w podstawie programowej”

➤ **CEL ZAJĘĆ** - Po zakończonych zajęciach uczestnicy:

- (wiedza) będą wiedzieli:
 1. Jakie są zadania Policji oraz innych służb mundurowych
 2. Jak powinien zachować się funkcjonariusz Policji lub straży gminnej podczas legitymowania
 3. Jakie są procedury towarzyszące legitymowaniu
 4. Kto może dokonać zatrzymania, przeszukania
 5. W jakich przypadkach można dokonać zatrzymania, przeszukania lub użycia środków przymusu bezpośredniego
 6. Jakie uprawnienia podczas przesłuchania przysługują gdy jest się świadkiem a jakie gdy jest się oskarżonym lub podejrzanym
- (umiejętność) będą umieli:
 1. Zachowywać się w kontaktach z Policją podczas legitymowania
 2. Ocenić legitymowanie jest przeprowadzone zgodnie z przepisami prawa
 3. Rozpoznać jakie prawa przysługują w związku z byciem świadkiem, podejrzanym lub oskarżonym
 4. Egzekwować zgodne z prawem zachowania Policji
- (wartości – cele wychowawcze) będą rozumieli, że:
 1. Policja ma określone zadania, które wynikają z przepisów ustawy, tak samo tyczy się to innych służb mundurowych, a w związku z tym nie może wykonywać zadań, które nie należą jej kompetencji
 2. Świadkowie, oskarżeni lub podejrzeni nie zawsze muszą składać zeznania lub wyjaśnienia, są sytuacje w których mogą odmówić udzielenia odpowiedzi na pytanie
 3. Czynności takie jak legitymowanie, zatrzymanie, przeszukanie czy użycie środków bezpośredniego przymusu są regulowane przepisami prawa i przestrzeganie ich powinno być priorytetem

➤ **METODY:**

- Puzzle
- Scenka
- Mini-wykład
- Kazusy
- Jig-saw
- Wypełnianie tabeli

➤ **PLAN ZAJĘĆ**

- 1) Zadania Policji na tle innych służb mundurowych
- 2) Zgodne z prawem zachowanie w kontaktach z Policją podczas legitymowania
- 3) Zatrzymanie, przeszukanie i użycie środków bezpośredniego przymusu
- 4) Uprawnienia przysługujące w związku z przesłuchaniem w charakterze świadka lub podejrzanego

SCHEMAT ZAJĘĆ

1. ZADANIA POLICJI NA TLE INNYCH SŁUŻB MUNDUROWYCH

(CO) Ta aktywność ma na celu przybliżenie uczestnikom zajęć jakie zadania ma Policja oraz inne służby mundurowe takie jak straż miejska, straż ochrony kolei czy straż pożarna.

(PO CO) By uzmysłwić uczestnikom, że zadania Policji i innych służb mundurowych wynikają z określonych przepisów i służby te nie mogą wykonywać innych zadań niż te, które z tych przepisów wynikają.

(JAK) Puzzle.

Aktywność tę przeprowadzamy w formie puzzli. Prowadzący dzieli uczestników na grupy po 2-4 osób i każdej grupie rozdaje:

- 1) jeden zestaw karteczek z nazwą służby mundurowej,
- 2) jeden zestaw karteczek z zadaniami służby mundurowej.

Prowadzący prosi uczestników o przyporządkowanie zadań do właściwych służb mundurowych. Do jednej służby może być przyporządkowana więcej niż jedna karteczka.

SŁUŻBA MUNDUROWA	ZADANIE
POLICJA	<ul style="list-style-type: none"> ✓ ochrona życia i zdrowia ludzi oraz mienia przed bezprawnymi zamachami naruszającymi te dobra; ✓ ochrona bezpieczeństwa i porządku publicznego, w tym zapewnienie spokoju w miejscach publicznych oraz w środkach publicznego transportu i komunikacji publicznej, w ruchu drogowym i na wodach przeznaczonych do powszechnego korzystania; ✓ inicjowanie i organizowanie działań mających na celu zapobieganie popełnianiu przestępstw i wykroczeń oraz zjawiskom kryminogennym i współdziałanie w tym zakresie z organami państwowymi, samorządowymi i organizacjami społecznymi; ✓ wykrywanie przestępstw i wykroczeń oraz ściganie ich sprawców; ✓ nadzór nad specjalistycznymi uzbrojonymi formacjami ochronnymi w zakresie określonym w odrębnych przepisach; ✓ kontrola przestrzegania przepisów porządkowych i administracyjnych związanych z działalnością publiczną lub obowiązujących w miejscach publicznych; ✓ współdziałanie z policjami innych państw oraz ich organizacjami międzynarodowymi, a także z organami i instytucjami Unii Europejskiej na podstawie umów i porozumień międzynarodowych oraz odrębnych przepisów; ✓ gromadzenie, przetwarzanie i przekazywanie informacji kryminalnych; ✓ prowadzenie bazy danych zawierającej informacje o wynikach analizy kwasu dezoksyrybonukleinowego (DNA);
STRAŻ GMINNA	<ul style="list-style-type: none"> ✓ ochrona spokoju i porządku w miejscach publicznych, ✓ czuwanie nad porządkiem i kontrola ruchu drogowego - w zakresie określonym w przepisach o ruchu drogowym, ✓ kontrola publicznego transportu zbiorowego - w zakresie określonym w art. 45 ust. 1 ustawy z dnia 16 grudnia 2010 r. o publicznym transporcie zbiorowym (Dz. U. Nr 5, poz. 13), ✓ współdziałanie z właściwymi podmiotami w zakresie ratowania życia i zdrowia obywateli, pomocy w usuwaniu awarii technicznych i skutków klęsk żywiołowych oraz innych miejscowych zagrożeń, ✓ zabezpieczenie miejsca przestępstwa, katastrofy lub innego podobnego

SŁUŻBA MUNDUROWA	ZADANIE
	<p>zdarzenia albo miejsc zagrożonych takim zdarzeniem przed dostępem osób postronnych lub zniszczeniem śladów i dowodów, do momentu przybycia właściwych służb, a także ustalenie, w miarę możliwości, świadków zdarzenia,</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ ochrona obiektów komunalnych i urządzeń użyteczności publicznej, ✓ współdziałanie z organizatorami i innymi służbami w ochronie porządku podczas zgromadzeń i imprez publicznych, ✓ doprowadzanie osób nietrzeźwych do izby wytrzeźwień lub miejsca ich zamieszkania, jeżeli osoby te zachowaniem swoim dają powód do zgorszenia w miejscu publicznym, znajdują się w okolicznościach zagrażających ich życiu lub zdrowiu albo zagrażają życiu i zdrowiu innych osób, ✓ informowanie społeczności lokalnej o stanie i rodzajach zagrożeń, a także inicjowanie i uczestnictwo w działaniach mających na celu zapobieganie popełnianiu przestępstw i wykroczeń oraz zjawiskom kryminogennym i współdziałanie w tym zakresie z organami państwowymi, samorządowymi i organizacjami społecznymi, ✓ konwojowanie dokumentów, przedmiotów wartościowych lub wartości pieniężnych dla potrzeb gminy.
STRAŻ OCHRONY KOLEI	<ul style="list-style-type: none"> ✓ kontrola przestrzegania przepisów porządkowych na obszarze kolejowym, w pociągach i innych pojazdach kolejowych; ✓ ochrona życia i zdrowia ludzi oraz mienia na obszarze kolejowym, w pociągach i innych pojazdach kolejowych.
STAŻ POŻARNA	<ul style="list-style-type: none"> ✓ rozpoznawanie zagrożeń pożarowych i innych miejscowych zagrożeń; ✓ organizowanie i prowadzenie akcji ratowniczych w czasie pożarów, klęsk żywiołowych lub likwidacji miejscowych zagrożeń; ✓ wykonywanie pomocniczych specjalistycznych czynności ratowniczych w czasie klęsk żywiołowych lub likwidacji miejscowych zagrożeń przez inne służby ratownicze; ✓ kształcenie kadr dla potrzeb Państwowej Straży Pożarnej i innych jednostek ochrony przeciwpożarowej oraz powszechnego systemu ochrony ludności; ✓ nadzór nad przestrzeganiem przepisów przeciwpożarowych; ✓ prowadzenie prac naukowo-badawczych w zakresie ochrony przeciwpożarowej oraz ochrony ludności; ✓ współpraca z Szefem Krajowego Centrum Informacji Kryminalnych w zakresie niezbędnym do realizacji jego zadań ustawowych; ✓ współdziałanie ze strażami pożarnymi i służbami ratowniczymi innych państw oraz ich organizacjami międzynarodowymi na podstawie wiążących Rzeczpospolitą Polską umów międzynarodowych oraz odrębnych przepisów; ✓ realizacja innych zadań wynikających z wiążących Rzeczpospolitą Polską umów międzynarodowych na zasadach i w zakresie w nich określonych.
STRAŻ GRANICZNA	<ul style="list-style-type: none"> ✓ ochrona granicy państwowej; ✓ organizowanie i dokonywanie kontroli ruchu granicznego; ✓ wydawanie zezwoleń na przekraczanie granicy państwowej, w tym wiz; ✓ rozpoznawanie, zapobieganie i wykrywanie przestępstw i wykroczeń oraz ściganie ich sprawców, w zakresie właściwości Straży Granicznej ✓ zapewnienie bezpieczeństwa w komunikacji międzynarodowej i porządku publicznego w zasięgu terytorialnym przejścia granicznego, a w zakresie właściwości Straży Granicznej - także w strefie nadgranicznej; ✓ przeprowadzanie kontroli bezpieczeństwa: w środkach transportu w komunikacji międzynarodowej, w zasięgu terytorialnym drogowego, kolejowego, morskiego i rzeczno-jezernego przejścia granicznego, w portach lotniczych na zasadach określonych w przepisach dotyczących ochrony lotnictwa cywilnego;

SŁUŻBA MUNDUROWA	ZADANIE
	<ul style="list-style-type: none"> ✓ zapewnienie bezpieczeństwa na pokładzie statków powietrznych wykonujących przewóz lotniczy pasażerów; ✓ ochrona szlaków komunikacyjnych o szczególnym znaczeniu międzynarodowym przed przestępczością, której zwalczanie należy do właściwości Straży Granicznej; ✓ prowadzenie czynności w celu rozpoznawania i przeciwdziałania zagrożeniom terroryzmem; ✓ osadzanie i utrzymywanie znaków granicznych na lądzie oraz sporządzanie, aktualizacja i przechowywanie granicznej dokumentacji geodezyjnej i kartograficznej; ✓ ochrona nienaruszalności znaków i urządzeń służących do ochrony granicy państwowej; ✓ gromadzenie i przetwarzanie informacji z zakresu ochrony granicy państwowej i kontroli ruchu granicznego oraz udostępnianie ich właściwym organom państwowym; ✓ nadzór nad eksploatacją polskich obszarów morskich oraz przestrzeganiem przez statki przepisów obowiązujących na tych obszarach; ✓ ochrona granicy państwowej w przestrzeni powietrznej Rzeczypospolitej Polskiej przez prowadzenie obserwacji statków powietrznych i obiektów latających, przelatujących przez granicę państwową na małych wysokościach, oraz informowanie o tych przelotach właściwych jednostek Sił Powietrznych Sił Zbrojnych Rzeczypospolitej Polskiej; ✓ zapobieganie transportowaniu, bez zezwolenia wymaganego w myśl odrębnych przepisów, przez granicę państwową odpadów, szkodliwych substancji chemicznych oraz materiałów jądrowych i promieniotwórczych, a także zanieczyszczaniu wód granicznych; ✓ zapobieganie przemieszczaniu, bez zezwolenia wymaganego w myśl odrębnych przepisów przez granicę państwową środków odurzających i substancji psychotropowych oraz broni, amunicji i materiałów wybuchowych; ✓ przeprowadzanie kontroli legalności wykonywania pracy przez cudzoziemców, prowadzenia działalności gospodarczej przez cudzoziemców, powierzania wykonywania pracy cudzoziemcom;
ŻANDARMERIA WOJSKOWA	<ul style="list-style-type: none"> ✓ zapewnianie przestrzegania dyscypliny wojskowej, ✓ ochranianie porządku publicznego na terenach i obiektach jednostek wojskowych oraz w miejscach publicznych, ✓ ochranianie życia i zdrowia ludzi oraz mienia wojskowego przed zamachami naruszającymi te dobra, ✓ wykrywanie przestępstw i wykroczeń, w tym skarbowych, popełnionych przez osoby, o których mowa w art. 3 ust. 2, ujawnianie i ściganie ich sprawców oraz ujawnianie i zabezpieczanie dowodów tych przestępstw i wykroczeń, ✓ dokonywanie analizy oświadczeń o stanie majątkowym żołnierzy zawodowych i przedstawianie Ministrowi Obrony Narodowej wniosków w tym względzie, ✓ zapobieganie popełnianiu przestępstw i wykroczeń przez osoby, o których mowa w art. 3 ust. 2, oraz innym zjawiskom patologicznym, a w szczególności: alkoholizmowi i narkomanii w Siłach Zbrojnych, ✓ współdziałanie z polskimi oraz zagranicznymi organami i służbami właściwymi w sprawach bezpieczeństwa i porządku publicznego oraz policjami wojskowymi, ✓ zwalczanie klęsk żywiołowych, nadzwyczajnych zagrożeń środowiska i likwidowanie ich skutków oraz czynne uczestniczenie w akcjach poszukiwawczych, ratowniczych i humanitarnych, mających na celu ochronę życia i zdrowia oraz mienia,

Po tym, jak uczestnicy dokonają przyporządkowania zadań do służb mundurowych, prowadzący dokonuje sprawdzenia, np. poprzez poproszenie pojedynczych osób z poszczególnych zespołów 2-4 osobowych o podanie zdań określonej służby. Pozostali uczestnicy słuchają i mówią, czy się zgadzają.

Można również przeprowadzić dyskusję na temat tego czy zadania służb mundurowych, które zostały przedstawione są zbyt szerokie lub zbyt wąskie. Czy służby rzeczywiście wywiązują się ze swoich zadań? Czy nie przekraczają swoich uprawnień w zakresie tych zadań? Co zrobić by zadania te były rzeczywiście wykonywane i egzekwowane?

2. ZGODNE Z PRAWEM ZACHOWANIE W KONTAKTACH Z POLICJĄ PODCZAS LEGITYMOWANIA

(CO) Zapoznanie uczestników zajęć z regułami jakie obowiązują podczas legitymowania przez funkcjonariusza Policji.

(PO CO) Aby uświadomić uczestnikom jaki przysługują im prawa podczas legitymowania, do jakich zachowań zobowiązane są funkcjonariusze Policji w trakcie legitymowania.

(JAK) Scenka, mini-wykład

Wybieramy z grupy trzech-czterech ochotników i prosimy ich o odegranie scenki, która będzie polegała na przedstawieniu legitymowania opartego na stanie faktycznym przedstawionym poniżej. W scenie brać będą udział funkcjonariusz/e Policji oraz zatrzymany/i do legitymowania. Każdy z ochotników wybiera rolę dla siebie lub jeżeli uczestnicy nie uczynią tego sami my przydzielamy im rolę.

W dniu 12 listopada 2012 roku wszyscy funkcjonariusze Policji w Warszawie zostali poinformowani o zuchwałym napadzie na bank przy ulicy Kredytowej. Sprawcy ukradli ponad 2 000 000 zł. Wystraszona kasjerka podała rysopis jednej z osób, które dokonały napadu. Funkcjonariusze Policji otrzymali skan portretu pamięciowego. Patrolujący okolicę ulicy Szwedzkiej funkcjonariusz Policji zauważył dwie podejrzane osoby, z których jednak według niego wydawała się podobna do ewentualnego sprawcy napadu. Podeszedł więc do tych osób i postanowił ich wylegitymować. Jedna z osób nie miała przy sobie żadnego dowodu tożsamości.

Na podstawie powyższego stanu faktycznego, ochotnicy muszą przeprowadzić scenkę z legitymowania. Pozostawiamy im zupełną dowolność w kreowaniu faktów. Prosimy by odegrali scenkę tak jak czują, zaś pozostałych uczestników zajęć prosimy o baczne obserwowanie scenki.

Po zakończeniu scenki dziękujemy ochotnikom za udział, a następnie prosimy uczestników zajęć o jej omówienie. By móc naprowadzić uczestników na temat aktywności zadajemy im pytania pomocnicze np. czy procedura legitymowania była przeprowadzona prawidłowo? Czy funkcjonariusze zachowywali się prawidłowo? Czy prawidłowo zachowywali się legitymowani? Co było zrobione źle? Czy są jakieś przepisy dotyczące legitymowania? Jakie? Po omówieniu scenki przedstawimy uczestnikom przepisy rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 26 lipca 2005 roku w sprawie sposobu postępowania przy wykonywaniu niektórych uprawnień policjantów (Dz. U. z 2005 roku Nr 141, poz. 1186 z późn. zm.)

Wyciąg z rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 26 lipca 2005 roku w sprawie sposobu postępowania przy wykonywaniu niektórych uprawnień policjantów (Dz. U. z 2005 roku Nr 141, poz. 1186 z późn. zm.)

§ 2.

1. Policjant, który przystępuje do czynności służbowych związanych z wykonywaniem uprawnień określonych w § 1 pkt 1-3, 5, 7 i 8, jest obowiązany podać swój stopień, imię i nazwisko w sposób umożliwiający odnotowanie tych danych, a także podstawę prawną i przyczynę podjęcia czynności służbowej.
2. Policjant nieumundurowany przy wykonywaniu uprawnień, o których mowa w ust. 1, innych niż określone w art. 61 ustawy, okazuje ponadto legitymację służbową, a na żądanie osoby, wobec której podjęto wykonywanie tych uprawnień, umożliwia odnotowanie danych w niej zawartych.
3. Po zakończeniu wykonywania czynności służbowych, o których mowa w § 1 pkt 1-3 i 5, policjant ustnie informuje osobę, wobec której czynności te podjęto, o prawie złożenia zażalenia do właściwego miejscowo prokuratora na sposób przeprowadzenia tych czynności.

§ 4.

Policjant ustala tożsamość osoby legitymowanej na podstawie:

- 1) dowodu osobistego;
- 2) paszportu;
- 3) zagranicznego dokumentu tożsamości;
- 4) innego niebudzącego wątpliwości dokumentu zaopatrzonego w fotografię i oznaczonego numerem lub serią;
- 5) oświadczenia innej osoby, której tożsamość została ustalona na podstawie dokumentów, o których mowa w pkt 1-4.

§ 5.

1. W przypadku legitymowania osoby znajdującej się w pojeździe, policjant może, ze względów bezpieczeństwa, żądać opuszczenia pojazdu przez tę osobę oraz inne osoby znajdujące się w pojeździe.
2. W przypadku następującego bezpośrednio po sobie legitymowania z tej samej przyczyny kolejnych osób znajdujących się w pobliżu, policjant umundurowany jednokrotnie wykonuje czynności określone w § 2 ust. 1 i 3, łącznie wobec wszystkich tych osób.

§ 6.

Policjant może odstąpić od legitymowania osoby, która jest mu znana osobiście.

§ 7.

Policjant dokumentuje legitymowanie osoby w notatniku służbowym lub na odpowiednim nośniku technicznym albo w notatce służbowej, określając datę, czas, miejsce i przyczynę legitymowania oraz następujące dane osoby legitymowanej:

- 1) imię (imiona) i nazwisko oraz adres zamieszkania lub pobytu;
- 2) numer PESEL, a w przypadku braku informacji o numerze PESEL: datę i miejsce urodzenia oraz imiona rodziców i nazwisko rodowe;
- 3) rodzaj i cechy identyfikacyjne dokumentu, na podstawie którego ustalono tożsamość osoby legitymowanej.

Na podstawie przedstawionych powyżej przepisów widać, iż funkcjonariusze Policji wykonując swoje obowiązki zobowiązani są do określonych zachowań. Niestety prawidłowe legitymowanie nie jest regułą, mimo że funkcjonariusze są zapoznawani z treścią tego rozporządzenia. Dlatego też należy pamiętać, że przystępując do czynności służbowych funkcjonariusze Policji są zobowiązani do:

1. *podania stopienia, imienia i nazwiska,*
2. *okazania legitymacji służbowej w taki sposób, aby zainteresowany miał możliwość odczytać i zanotować nazwisko policjanta i nazwę organu, który wydał legitymację (w przypadku gdy funkcjonariusze są nieumundurowani),*
3. *podania podstawy prawnej oraz przyczyny podjęcia czynności służbowej,*
4. *ustnego poinformowania legitymowanego o prawie złożenia zażalenia do właściwego miejscowo prokuratora na sposób przeprowadzenia legitymowania.*

Na marginesie można również przedstawić przepisy dotyczące legitymowania przez straż gminną (miejską).

Wyciąg z rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 18 grudnia 2009 roku w sprawie zakresu i sposobu wykonywania przez strażników gminnych (miejskich) niektórych czynności (Dz. U. z 2009 roku Nr 220, poz. 1722 z późn. zm.)

§ 4.

1. Tożsamość osoby legitymowanej ustala się na podstawie:

- 1) niebudzącego wątpliwości dokumentu, zawierającego fotografię i oznaczonego numerem lub serią;
 - 2) oświadczenia osoby, której tożsamość ustalono na podstawie dokumentu, o którym mowa w pkt 1.
2. Strażnik dokonuje sprawdzenia okazanego dokumentu pod względem zgodności zawartych w nim danych personalnych z tożsamością osoby legitymowanej.

3. W przypadku legitymowania osoby znajdującej się w pojeździe strażnik może, ze względów bezpieczeństwa, żądać opuszczenia pojazdu przez tę osobę oraz inne osoby znajdujące się w pojeździe.
4. Strażnik może odstąpić od legitymowania osoby, która jest mu znana osobiście.

§ 5.

1. Przystępując do legitymowania, strażnik wzywa osobę legitymowaną do okazania dokumentu, o którym mowa w § 4 ust. 1 pkt 1.
2. Strażnik, przystępując do legitymowania, podaje swoje stanowisko, imię i nazwisko w sposób umożliwiający odnotowanie tych danych, a także podstawę prawną i przyczynę podjęcia czynności.

§ 6.

Strażnik odnotowuje w notatniku służbowym dane dotyczące:

- 1) osoby legitymowanej: imię (imiona), nazwisko, imiona rodziców, datę i miejsce urodzenia, miejsce zamieszkania lub pobytu;
- 2) rodzaju dokumentu lub oświadczenia, o którym mowa w § 4 ust. 1 pkt 2, które stanowiły podstawę do ustalenia tożsamości;
- 3) czasu, miejsca oraz podstawy faktycznej podjęcia czynności legitymowania.

3. ZATRZYMANIE, PRZESZUKANIE I UŻYCIĘ ŚRODKÓW BEZPOŚREDNIEGO PRZYMUSU

(CO) Zapoznanie uczestników zajęć z podstawowymi regulacjami prawnymi dotyczącymi zatrzymania, przeszukania i użycia środków bezpośredniego przymusu.

(PO CO) Celem tej aktywności jest uzmysłowienie uczestnikom zajęć, że takie działania Policji lub innych służb mundurowych ma umocowanie w przepisach prawa i czynności takie mogą być podejmowane przez określone osoby tylko w określonych przypadkach.

(JAK) Jig-saw, wypełnianie tabeli

Dzielimy uczestników zajęć na trzy grupy przez losowanie. Ważne jest, aby wcześniej przygotować odpowiednio oznaczone losy. Przykładowo mogą to być karteczki w trzech różnych kolorach, ponumerowane dodatkowo od 1 do 3. W pierwszej części ćwiczenia uczestnicy pracują w grupach zgodnie z wylosowanymi kolorami, w drugiej natomiast zgodnie z wylosowanymi numerami. Koniecznie trzeba uczestnikom wytłumaczyć, na czym polega metoda ażurowej piły oraz powiedzieć, że pracując w pierwszych zespołach eksperckich zdobywają wiedzę, którą następnie będą musieli skutecznie przekazać innym. Mają się zatem nauczyć jak najwięcej, po to, żeby następnie jak najwięcej nauczyć innych. Warto zaplanować wcześniej przestrzeń do pracy dla poszczególnych grup, aby uniknąć bałaganu i aby uczestnicy sobie wzajemnie nie przeszkadzali.

Równocześnie z materiałami dla każdej grupy eksperckiej, uczestnicy powinni dostać tabelkę do wypełnienia. To pomoże im uporządkować już na samym początku zdobywaną wiedzę – gdy będą wiedzieli, czego mają szukać w tekście, chętniej go będą czytali.

Ponieważ ta metoda może czasami być dezorientująca, podkreślamy, że w pierwszym etapie każdy musi wypełnić tylko jedną kolumnę tabelki. Podczas ćwiczenia prowadzący pomagają tym uczestnikom, którzy mają problemy tak, aby wszyscy skończyli w miarę możliwości równocześnie.

Po zakończeniu pierwszego etapu prosimy uczestników o dobranie się w grupy według drugiej cechy losu – w tym przypadku numerka. W każdej z nowopowstałych grup znajduje się jeden ekspert od każdego z tematów. Prosimy o wzajemne przekazanie sobie wiedzy. Podkreślamy, że najpierw trzeba opowiedzieć swój materiał, a nie tylko wzajemnie przepisać zawartość tabel.

Gdy uczestnicy pracują, prowadzący wypisują na tablicy trzy kolumny tabeli („zatrzymanie”, „przeszukanie”, „użycie środków bezpośredniego przymusu”) – przydadzą nam się przy omawianiu skrótom (patrz niżej).

Na koniec każdy powinien mieć wypełnioną tabelkę. Prosimy o odczytanie i omówienie jednej z kolumn osobę, która nie miała początkowo zajmującej się akurat tym zagadnieniem grupy eksperckiej. Poprawiamy ewentualne błędy i przechodzimy do następnego ćwiczenia.

Wersja skrócona: zamiast po raz drugi dobierać uczestników w grupy prosimy każdą z grup eksperckich o wyłonienie przedstawiciela, który na głos omówi swój temat. Jego odpowiedzi prowadzący zapisują w przerysowanej na tablicy tabelce.

Z uwagi na to, że kwestie zatrzymania, przeszukania i użycia środków przymusu bezpośredniego regulowane są w licznych ustawach i rozporządzeniach, a ponadto są niekiedy opisane w sposób bardzo obszerny, na potrzeby niniejszej aktywności zostały wybrane tylko ważniejsze regulacje prawne obowiązujące w tym zakresie.

	ZATRZYMANIE	PRZESZUKANIE	UŻYCIE ŚRODKÓW BEZPOŚREDNIEGO PRZYMUSU
Jakie przepisy to regulują?	<ul style="list-style-type: none"> • Kodeks postępowania karnego • Ustawa o cudzoziemcach • Ustawa o postępowaniu w sprawach nieletnich • Ustawa o kontroli skarbowej • Kodeks postępowania w sprawach o wykroczenia • Ustawa o strażach gminnych 	<ul style="list-style-type: none"> • Kodeks postępowania karnego • Kodeks postępowania w sprawach o wykroczenia • Ustawa o postępowaniu w sprawach nieletnich • Ustawa o kontroli skarbowej • Ustawa o strażach gminnych 	<ul style="list-style-type: none"> • Ustawa o Policji • Rozporządzenie w sprawie określenia przypadków oraz warunków i sposobów użycia przez policjantów środków przymusu bezpośredniego • Ustawa o kontroli skarbowej • Ustawa o strażach gminnych
Kto jest uprawniony?	<ul style="list-style-type: none"> • Policja • każda osoba, jeśli ujęła osobę podejrzaną na gorącym uczynku przestępstwa • Straż Graniczna • straż gminna • Inspektorzy i pracownicy kontroli skarbowej 	<ul style="list-style-type: none"> • Prokurator • Policja • Inny organ wskazany w ustawie • Inspektorzy i pracownicy kontroli skarbowej • straż gminna 	<ul style="list-style-type: none"> • Policja • Inspektorzy i pracownicy kontroli skarbowej • straż gminna
Przesłanki	<ul style="list-style-type: none"> • Obawa ucieczki • Obawa ukrycia się • Obawa zatarcia śladów przestępstwa • Niemożność ustalenia tożsamości osoby podejrzananej • Przesłanki do zastosowania trybu przyspieszonego • Obawa ponownego popełnienia przestępstwa z użyciem przemocy przy użyciu broni palnej, noża lub innego niebezpiecznego narzędzia na szkodę osoby wspólnie zamieszkującej, zwłaszcza gdy podejrzany groził popełnieniem takiego przestępstwa grozi • Obawa nie stawienia się na wezwanie w celu przeprowadzenia czynności procesowej • utrudnianie w bezprawny sposób przeprowadzenia czynności procesowej • potrzeba zastosowania środka zapobiegawczego (np. tymczasowego aresztowania) • podstawa do wydania decyzji o wydaleniu cudzoziemca lub ten uchyla się od wykonania obowiązków wynikających z decyzji 	<ul style="list-style-type: none"> • wykrycie, zatrzymanie lub przymusowe doprowadzenie osoby podejrzananej • znalezienie rzeczy mogących stanowić dowód w sprawie • znalezienie rzeczy podlegających zajęciu w postępowaniu karnym 	<ul style="list-style-type: none"> • Niepodporządkowanie się poleceniom organów Policji lub jej funkcjonariuszy • Przypadki wymienione w treści art. 17 ustawy o Policji • W razie zagrożenia bezpieczeństwa publicznego lub zakłócenia porządku publicznego

ZESPÓŁ EKSPERCKI I - ZATRZYMANIE

Wyciąg z ustawy z dnia 6 czerwca 1997 roku – Kodeks postępowania karnego (Dz. U. z 1997 roku Nr 89, poz. 555 z późn. zm.)

Art. 243.

§ 1. Każdy ma prawo ująć osobę na gorącym uczynku przestępstwa lub w pościgu podjętym bezpośrednio po popełnieniu przestępstwa, jeżeli zachodzi obawa ukrycia się tej osoby lub nie można ustalić jej tożsamości.

§ 2. Osobę ujętą należy niezwłocznie oddać w ręce Policji.

Art. 244.

§ 1. Policja ma prawo zatrzymać osobę podejrzaną, jeżeli istnieje uzasadnione przypuszczenie, że popełniła ona przestępstwo, a zachodzi obawa ucieczki lub ukrycia się tej osoby albo zatarcia śladów przestępstwa bądź też nie można ustalić jej tożsamości albo istnieją przesłanki do przeprowadzenia przeciwko tej osobie postępowania w trybie przyspieszonym.

§ 1a. Policja ma prawo zatrzymać osobę podejrzaną, jeżeli istnieje uzasadnione przypuszczenie, że popełniła ona przestępstwo z użyciem przemocy na szkodę osoby wspólnie zamieszkującej, a zachodzi obawa, że ponownie popełni przestępstwo z użyciem przemocy wobec tej osoby, zwłaszcza gdy popełnieniem takiego przestępstwa grozi.

§ 1b. Policja zatrzymuje osobę podejrzaną, jeśli przestępstwo, o którym mowa w § 1a, zostało popełnione przy użyciu broni palnej, noża lub innego niebezpiecznego przedmiotu, a zachodzi obawa, że ponownie popełni ona przestępstwo z użyciem przemocy wobec osoby wspólnie zamieszkującej, zwłaszcza gdy popełnieniem takiego przestępstwa grozi.

Art. 247.

§ 1. Prokurator może zarządzić zatrzymanie i przymusowe doprowadzenie osoby podejrzaną, jeżeli zachodzi uzasadniona obawa, że nie stawi się ona na wezwanie w celu przeprowadzenia czynności procesowej, w inny bezprawny sposób będzie utrudniała przeprowadzenie tej czynności albo jeżeli zachodzi potrzeba niezwłocznego zastosowania środka zapobiegawczego. W tym celu wolno zarządzić przeszukanie. (...)

§ 3. Zarządzenia dotyczące zatrzymania i przymusowego doprowadzenia żołnierza w czynnej służbie wojskowej wykonują właściwe organy wojskowe.

Wyciąg z ustawy o postępowaniu w sprawach nieletnich z dnia 26 października 1982 roku (Dz. U. z 2010 roku Nr 33, poz. 178 z późn. zm.)

Art. 40.

§ 1. Jeżeli jest to konieczne ze względu na okoliczności sprawy, Policja może zatrzymać, a następnie umieścić w policyjnej izbie dziecka nieletniego, co do którego istnieje uzasadnione podejrzenie, że popełnił czyn karalny, a zachodzi uzasadniona obawa ukrycia się nieletniego lub zatarcia śladów tego czynu, albo gdy nie można ustalić tożsamości nieletniego.

Wyciąg z ustawy o cudzoziemcach z dnia 13 czerwca 2003 roku (Dz. U. z 2011 roku Nr 264, poz. 1573 z późn. zm.)

Art. 101.

1. Cudzoziemiec, wobec którego zachodzą okoliczności uzasadniające wydanie decyzji o wydaleniu albo który uchyla się od wykonania obowiązków określonych w decyzji o wydaleniu, może być zatrzymany na okres nie dłuższy niż 48 godzin.

2. Zatrzymania cudzoziemca dokonuje Straż Graniczna lub Policja.

Wyciąg z ustawy o kontroli skarbowej z dnia 28 września 1991 roku (Dz. U. z 2011 roku Nr 41, poz. 214 z późn. zm.)

Art. 11a. 1. Inspektorzy i pracownicy mają prawo do:

2) zatrzymywania i przeszukiwania osób oraz przeszukiwania pomieszczeń, bagażu i ładunku w trybie i przypadkach określonych w przepisach Kodeksu postępowania karnego i Kodeksu karnego skarbowego;

Wyciąg z ustawy z dnia 24 sierpnia 2001 roku – Kodeks postępowania w sprawach o wykroczenia (Dz. U. z 2008 roku Nr 133, poz. 848 z późn. zm.)

Art. 45.

§ 1. Policja ma prawo zatrzymać osobę ujętą na gorącym uczynku popełnienia wykroczenia lub bezpośrednio potem, jeżeli:

- 1) zachodzą podstawy do zastosowania wobec niej postępowania przyspieszonego;
- 2) nie można ustalić jej tożsamości.

Wyciąg z ustawy o strażach gminnych z dnia 29 sierpnia 1997 roku (Dz. U. z 1997 roku Nr 123, poz. 779 z późn. zm.)

Art. 12.

1. Strażnik wykonując zadania, o których mowa w art. 10 i 11, ma prawo do:

- 1) udzielania pouczeń, zwracania uwagi, ostrzegania lub stosowania innych środków oddziaływania wychowawczego,
- 2) legitymowania osób w uzasadnionych przypadkach w celu ustalenia ich tożsamości,
- 3) ujęcia osób stwarzających w sposób oczywisty bezpośrednie zagrożenie dla życia lub zdrowia ludzkiego, a także dla mienia i niezwłocznego doprowadzenia do najbliższej jednostki Policji,
- 3a) dokonywania kontroli osobistej, przeglądania zawartości podręcznych bagaży osoby:
 - a) w przypadku istnienia uzasadnionego podejrzenia popełnienia czynu zabronionego pod groźbą kary,
 - b) w związku z wykonywaniem czynności określonych w ust. 1 pkt 3,
 - c) w związku z wykonywaniem czynności określonych w art. 11 pkt 7, jeśli zachodzi uzasadnione podejrzenie, że osoba, wobec której czynności te są podejmowane, posiada przy sobie niebezpieczne przedmioty dla życia lub zdrowia ludzkiego.
- 4) nakładania grzywien w postępowaniu mandatowym za wykroczenia określone w trybie przewidzianym przepisami o postępowaniu w sprawach o wykroczenia,
- 5) dokonywania czynności wyjaśniających, kierowania wniosków o ukaranie do sądu, oskarżania przed sądem i wnoszenia środków odwoławczych - w trybie i zakresie określonych w Kodeksie postępowania w sprawach o wykroczenia,
- 6) usuwania pojazdów i ich unieruchamiania przez blokowanie kół w przypadkach, zakresie i trybie określonych w przepisach o ruchu drogowym,
- 7) wydawania poleceń,
- 8) żądania niezbędnej pomocy od instytucji państwowych i samorządowych,
- 9) zwracania się, w nagłych przypadkach, o pomoc do jednostek gospodarczych, prowadzących działalność w zakresie użyteczności publicznej oraz organizacji społecznych, jak również do każdej osoby o udzielenie doraźnej pomocy na zasadach określonych w ustawie o Policji

ZESPÓŁ EKSPERCKI II - PRZESZUKANIE

Wyciąg z ustawy z dnia 6 czerwca 1997 roku – Kodeks postępowania karnego (Dz. U. z 1997 roku Nr 89, poz. 555 z późn. zm.)

Art. 219.

§ 1. W celu wykrycia lub zatrzymania albo przymusowego doprowadzenia osoby podejrzanej, a także w celu znalezienia rzeczy mogących stanowić dowód w sprawie lub podlegających zajęciu w postępowaniu karnym, można dokonać przeszukania pomieszczeń i innych miejsc, jeżeli istnieją uzasadnione podstawy do przypuszczenia, że osoba podejrzana lub wymienione rzeczy tam się znajdują.

§ 2. W celu znalezienia rzeczy wymienionych w § 1 i pod warunkiem określonym w tym przepisie można też dokonać przeszukania osoby, jej odzieży i podręcznych przedmiotów.

Art. 220.

§ 1. Przeszukania może dokonać prokurator albo na polecenie sądu lub prokuratora Policja, a w wypadkach wskazanych w ustawie - także inny organ.

§ 2. Postanowienie sądu lub prokuratora należy okazać osobie, u której przeszukanie ma być przeprowadzone.

§ 3. W wypadkach nie cierpiących zwłoki, jeżeli postanowienie sądu lub prokuratora nie mogło zostać wydane, organ dokonujący przeszukania okazuje nakaz kierownika swojej jednostki lub legitymację służbową, a następnie zwraca się niezwłocznie do sądu lub prokuratora o zatwierdzenie przeszukania. Postanowienie sądu lub prokuratora w przedmiocie zatwierdzenia należy doręczyć osobie, u której dokonano przeszukania, w terminie 7 dni od daty czynności na zgłoszone do protokołu żądanie tej osoby. O prawie zgłoszenia żądania należy ją pouczyć.

Wyciąg z ustawy z dnia 24 sierpnia 2001 roku – Kodeks postępowania w sprawach o wykroczenia (Dz. U. z 2008 roku Nr 133, poz. 848 z późn. zm.)

Art. 44.

§ 1. W celu znalezienia i zatrzymania przedmiotów podlegających oględzinom lub mogących stanowić dowód rzeczowy, Policja, a w toku czynności wyjaśniających również inne organy je prowadzące, mogą dokonać przeszukania pomieszczeń i innych miejsc, jeżeli istnieją uzasadnione podstawy do przypuszczenia, że przedmioty te lub dowody tam się znajdują.

§ 2. Przepis § 1 stosuje się odpowiednio do przeszukania osoby, jej odzieży lub podręcznych przedmiotów.

§ 3. Przeszukanie następuje na mocy postanowienia prokuratora lub sądu.

§ 4. W wypadkach niecierpiących zwłoki, jeżeli postanowienie nie mogło być uprzednio wydane, można przeprowadzić przeszukanie bez takiego postanowienia, jednak organ dokonujący tej czynności zobowiązany jest następnie zwrócić się niezwłocznie do prokuratora o zatwierdzenie przeszukania. Na żądanie osoby, u której dokonano przeszukania, doręcza się jej w terminie 14 dni postanowienie w przedmiocie zatwierdzenia przeszukania. O prawie wystąpienia z takim żądaniem należy ją pouczyć.

§ 5. Przy przeprowadzaniu przeszukania i zatrzymania przedmiotów stosuje się odpowiednio przepisy art. 217, 221-234 i 236 Kodeksu postępowania karnego.

Wyciąg z ustawy o kontroli skarbowej z dnia 28 września 1991 roku (Dz. U. z 2011 roku Nr 41, poz. 214 z późn. zm.)

Art. 11a. 1. Inspektorzy i pracownicy mają prawo do:

2) zatrzymywania i przeszukiwania osób oraz przeszukiwania pomieszczeń, bagażu i ładunku w trybie i przypadkach określonych w przepisach Kodeksu postępowania karnego i Kodeksu karnego skarbowego;

Wyciąg z ustawy o postępowaniu w sprawach nieletnich z dnia 26 października 1982 roku (Dz. U. z 2010 roku Nr 33, poz. 178 z późn. zm.)

Art. 35.

§ 1. W postępowaniu wyjaśniającym zbiera się dane o osobie nieletniego, jego warunkach wychowawczych, zdrowotnych i bytowych oraz gromadzi się i utrzuwa dowody.

§ 2. W szczególności sędzia rodzinny:

2) zarządza w razie potrzeby przeprowadzenie przeszukania i oględzin oraz dokonuje innych czynności procesowych w celu wszechstronnego wyjaśnienia sprawy.

Wyciąg z ustawy o strażach gminnych z dnia 29 sierpnia 1997 roku (Dz. U. z 1997 roku Nr 123, poz. 779 z późn. zm.)

Art. 12.

1. Strażnik wykonując zadania, o których mowa w art. 10 i 11, ma prawo do:

1) udzielania pouczeń, zwracania uwagi, ostrzegania lub stosowania innych środków oddziaływania wychowawczego,

2) legitymowania osób w uzasadnionych przypadkach w celu ustalenia ich tożsamości,

3) ujęcia osób stwarzających w sposób oczywisty bezpośrednie zagrożenie dla życia lub zdrowia ludzkiego, a także dla mienia i niezwłocznego doprowadzenia do najbliższej jednostki Policji,

3a) dokonywania kontroli osobistej, przeglądania zawartości podręcznych bagaży osoby:

- a) w przypadku istnienia uzasadnionego podejrzenia popełnienia czynu zabronionego pod groźbą kary,
- b) w związku z wykonywaniem czynności określonych w ust. 1 pkt 3,
- c) w związku z wykonywaniem czynności określonych w art. 11 pkt 7, jeśli zachodzi uzasadnione podejrzenie, że osoba, wobec której czynności te są podejmowane, posiada przy sobie niebezpieczne przedmioty dla życia lub zdrowia ludzkiego.
- 4) nakładania grzywien w postępowaniu mandatowym za wykroczenia określone w trybie przewidzianym przepisami o postępowaniu w sprawach o wykroczenia,
- 5) dokonywania czynności wyjaśniających, kierowania wniosków o ukaranie do sądu, oskarżania przed sądem i wnoszenia środków odwoławczych - w trybie i zakresie określonych w Kodeksie postępowania w sprawach o wykroczenia,
- 6) usuwania pojazdów i ich unieruchamiania przez blokowanie kół w przypadkach, zakresie i trybie określonych w przepisach o ruchu drogowym,
- 7) wydawania poleceń,
- 8) żądania niezbędnej pomocy od instytucji państwowych i samorządowych,
- 9) zwracania się, w nagłych przypadkach, o pomoc do jednostek gospodarczych, prowadzących działalność w zakresie użyteczności publicznej oraz organizacji społecznych, jak również do każdej osoby o udzielenie doraźnej pomocy na zasadach określonych w ustawie o Policji

ZESPÓŁ EKSPERCKI III – ŚRODKI PRZYMUSU BEZPOŚREDNIEGO

Wyciąg z ustawy o Policji z dnia 6 kwietnia 1990 roku (Dz. U. z 2011 roku Nr 287, poz. 1687 z późn. zm.)

Art. 16.

1. W razie niepodporządkowania się wydanym na podstawie prawa poleceniom organów Policji lub jej funkcjonariuszy, policjanci mogą stosować następujące środki przymusu bezpośredniego:

- 1) fizyczne, techniczne i chemiczne środki służące do obezwładniania bądź konwojowania osób oraz do zatrzymywania pojazdów;
- 2) pałki służbowe;
- 3) wodne środki obezwładniające;
- 4) psy i konie służbowe;
- 5) pociski niepenetracyjne, miotane z broni palnej.

2. Policjanci mogą stosować jedynie środki przymusu bezpośredniego odpowiadające potrzebom wynikającym z istniejącej sytuacji i niezbędne do osiągnięcia podporządkowania się wydanym poleceniom.

Art. 17.

1. Jeżeli środki przymusu bezpośredniego, wymienione w art. 16 ust. 1, okazały się niewystarczające lub ich użycie, ze względu na okoliczności danego zdarzenia, nie jest możliwe, policjant ma prawo użycia broni palnej wyłącznie:

- 1) w celu odparcia bezpośredniego i bezprawnego zamachu na życie, zdrowie lub wolność policjanta lub innej osoby oraz w celu przeciwdziałania czynnościom zmierzającym bezpośrednio do takiego zamachu;
- 2) przeciwko osobie niepodporządkowującej się wezwaniu do natychmiastowego porzucenia broni lub innego niebezpiecznego narzędzia, którego użycie zagrazić może życiu, zdrowiu lub wolności policjanta albo innej osoby;
- 3) przeciwko osobie, która usiłuje bezprawnie, przemocą odebrać broń palną policjantowi lub innej osobie uprawnionej do posiadania broni palnej;
- 4) w celu odparcia niebezpiecznego bezpośredniego, gwałtownego zamachu na obiekty i urządzenia ważne dla bezpieczeństwa lub obronności państwa, na siedziby naczelnych organów władzy, naczelnych i centralnych organów administracji państwowej albo wymiaru sprawiedliwości, na obiekty gospodarki lub kultury narodowej oraz na przedstawicielstwa dyplomatyczne i urzędy konsularne państw obcych albo organizacji międzynarodowych, a także na obiekty dozorowane przez uzbrojoną formację ochronną utworzoną na podstawie odrębnych przepisów;
- 5) w celu odparcia zamachu na mienie, stwarzającego jednocześnie bezpośrednie zagrożenie dla życia, zdrowia lub wolności człowieka;

6) w bezpośrednim pościgu za osobą, wobec której użycie broni było dopuszczalne w przypadkach określonych w pkt 1-3 i 5, albo za osobą, wobec której istnieje uzasadnione podejrzenie popełnienia zabójstwa, zamachu terrorystycznego, uprowadzenia osoby w celu wymuszenia okupu lub określonego zachowania, rozboju, kradzieży rozbójniczej, wymuszenia rozbójniczego, umyślnego ciężkiego uszkodzenia ciała, zgwałcenia, podpalenia lub umyślnego spowodowania w inny sposób niebezpieczeństwa powszechnego dla życia albo zdrowia;

7) w celu ujęcia osoby, o której mowa w pkt 6, jeśli schroniła się ona w miejscu trudno dostępnym, a z okoliczności towarzyszących wynika, że może użyć broni palnej lub innego niebezpiecznego narzędzia, którego użycie zagrozić może życiu lub zdrowiu;

8) w celu odparcia gwałtownego, bezpośredniego i bezprawnego zamachu na konwój ochraniający osoby, materiały zawierające informacje niejawne, pieniądze albo inne przedmioty wartościowe;

9) w celu ujęcia lub udaremnienia ucieczki osoby zatrzymanej, tymczasowo aresztowanej lub odbywającej karę pozbawienia wolności, jeśli:

a) ucieczka osoby pozbawionej wolności stwarza zagrożenie dla życia albo zdrowia ludzkiego,

b) istnieje uzasadnione podejrzenie, że osoba pozbawiona wolności może użyć broni palnej, materiałów wybuchowych lub niebezpiecznego narzędzia,

c) pozbawienie wolności nastąpiło w związku z uzasadnionym podejrzeniem lub stwierdzeniem popełnienia przestępstw, o których mowa w pkt 6.

Art. 18.

1. W razie zagrożenia bezpieczeństwa publicznego lub zakłócenia porządku publicznego, zwłaszcza poprzez spowodowanie:

1) niebezpieczeństwa powszechnego dla życia, zdrowia lub wolności obywateli,

2) bezpośredniego zagrożenia dla mienia w znacznych rozmiarach,

3) bezpośredniego zagrożenia obiektów lub urządzeń, o których mowa w art. 17 ust. 1 pkt 4,

4) zagrożenia przestępstwem o charakterze terrorystycznym bądź jego dokonania w stosunku do obiektów mających szczególne znaczenie dla bezpieczeństwa lub obronności państwa, bądź mogącym skutkować niebezpieczeństwem dla życia ludzkiego

Wyciąg z rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 17 września 1990 roku w sprawie określenia przypadków oraz warunków i sposobów użycia przez policjantów środków przymusu bezpośredniego (Dz. U. z 1990 roku Nr 70, poz. 410 z późn. zm.)

§ 1.

2. Środki przymusu bezpośredniego mogą być stosowane po uprzednim bezskutecznym wezwaniu osoby do zachowania się zgodnego z prawem oraz uprzedzeniu o użyciu środków przymusu bezpośredniego, a w przypadku pocisków niepenetracyjnych dodatkowo po uprzednim oddaniu strzału ostrzegawczego.

Wyciąg z ustawy o kontroli skarbowej z dnia 28 września 1991 roku (Dz. U. z 2011 roku Nr 41, poz. 214 z późn. zm.)

Art. 11d.

1. Inspektorzy i pracownicy mogą stosować środki przymusu bezpośredniego wobec osób niepodporządkowujących się ich poleceniom wydanym w celu realizacji zadań określonych w art. 11a ust. 1a.

2. Środki przymusu bezpośredniego mogą być użyte jedynie w zakresie niezbędnym do osiągnięcia podporządkowania się poleceniom, o których mowa w ust. 1, lub do skutecznego odparcia bezpośredniego i bezprawnego zamachu na inspektora, pracownika lub inną osobę, a także mienie i obiekty administracji skarbowej.

Wyciąg z ustawy o strażach gminnych z dnia 29 sierpnia 1997 roku (Dz. U. z 1997 roku Nr 123, poz. 779 z późn. zm.)

Art. 14.

1. Strażnik może stosować środki przymusu bezpośredniego wobec osób uniemożliwiających wykonanie przez niego zadań określonych w ustawie.

Art. 14g.

1. Strażnik może stosować jedynie środki przymusu bezpośredniego odpowiadające potrzebom wynikającym z istniejącej sytuacji i niezbędne do osiągnięcia podporządkowania się wydanym poleceniom.

4. UPRAWNIENIA PRZYSŁUGUJĄCE W ZWIĄZKU Z PRZESŁUCHANIEM W CHARAKTERZE ŚWIADKA LUB PODEJRZANEGO

(CO) Celem tej aktywności jest zapoznanie uczestników zajęć z uprawnieniami jakie przysługują w związku z przesłuchaniem czy to w charakterze świadka czy też podejrzanego lub oskarżonego

(PO CO) Po to by uczestnicy wiedzieli co mogą, a czego nie podczas składania zeznań lub wyjaśnień

(JAK) Kazusy

Rozdajemy uczestnikom zajęć kazusy, najlepiej by jeden kazus przypadał na 3-4 osobową grupę. Prosimy by uczestnicy zapoznali się z nimi, a potem po chwili namysłu podali rozwiązanie kazusów według swojej wiedzy. Następnie po udzieleniu każdej z odpowiedzi przez konkretną grupę prosimy inne grupy o ewentualne udzielenie odpowiedzi, jeżeli według nich podana odpowiedź jest błędna lub nieprecyzyjna. Następnie osobie z grupy, która miała dany kazus przekazujemy odpowiedni przepis i prosimy o jego odczytanie, tak by wszyscy uczestnicy zajęć poznali prawidłową odpowiedź.

KAZUSY:

Kazus nr 1

Paweł jest podejrzany o wyłudzenie kredytu. Zostały mu przedstawione zarzuty, a następnie został przesłuchany w charakterze podejrzanego. Funkcjonariusz przesłuchujący Pawła kazał mu odpowiadać na każde pytania zgodnie z prawdą. Paweł nie chciał ujawnić pewnych kwestii, jednak z obawy przed policjantem zeznawał na swoją niekorzyść. Paweł poprosił też o możliwość pisemnego złożenia wyjaśnień, ale funkcjonariusz odmówił mu mówiąc, że jego wyjaśnienia mogą być tylko ustne. Czy Paweł mógł odmówić odpowiedzi na pytania nawet gdy funkcjonariusz kazał mu odpowiadać na pytania? Czy Paweł rzeczywiście nie mógł składać pisemnych wyjaśnień?

Odpowiedź: Paweł mógł odmówić odpowiedzi na pytania, gdyż prawo to gwarantują mu przepisy postępowania karnego. Powinien być dodatkowo pouczony o tym prawie przed przystąpieniem do składania wyjaśnień. W toku postępowania przygotowawczego podejrzany może również złożyć wyjaśnienia na piśmie, więc po raz kolejny funkcjonariusz był w błędzie.

Wyciąg z ustawy z dnia 6 czerwca 1997 roku – Kodeks postępowania karnego (Dz. U. z 1997 roku Nr 89, poz. 555 z późn. zm.)

Art. 175.

§ 1. Oskarżony ma prawo składać wyjaśnienia; może jednak bez podania powodów odmówić odpowiedzi na poszczególne pytania lub odmówić składania wyjaśnień. O prawie tym należy go pouczyć.

§ 2. Obecny przy czynnościach dowodowych oskarżony ma prawo składać wyjaśnienia co do każdego dowodu.

Art. 176.

§ 1. W postępowaniu przygotowawczym oskarżonemu należy, na jego żądanie lub jego obrońcy, umożliwić w toku przesłuchania złożenie wyjaśnień na piśmie. Przesłuchujący podejmuje w tym wypadku środki zapobiegające porozumieniu się oskarżonego z innymi osobami w czasie spisywania wyjaśnień.

§ 2. Przesłuchujący może z ważnych powodów odmówić zgody na złożenie przez oskarżonego wyjaśnień na piśmie.

§ 4. Pisemne wyjaśnienia oskarżonego, podpisane przez niego, z zaznaczeniem daty ich złożenia, stanowią załącznik do protokołu.

Kazus nr 2

Małgorzata i Ryszard byli małżeństwem. Ryszard został oskarżony o wyłudzenie kredytu w banku. W charakterze świadka została wezwana Małgorzata. Sąd pouczył ją, że ma obowiązek stawić się i złożyć zeznania. Pouczył ją też, że nie może odmawiać składania zeznań gdyż nie jest już żoną Ryszarda, a odmowa składania zeznań dotyczy osób najbliższych, a ona już nie jest dla Ryszarda osobą najbliższą. Czy sąd miał rację pouczając w ten sposób Małgorzatę?

Odpowiedź: Sąd nie miał racji, gdyż osoba najbliższa dla oskarżonego może odmówić składania zeznań nawet w sytuacji, gdy małżeństwo już ustało.

Wyciąg z ustawy z dnia 6 czerwca 1997 roku – Kodeks postępowania karnego (Dz. U. z 1997 roku Nr 89, poz. 555 z późn. zm.)

Art. 177.

§ 1. Każda osoba wezwana w charakterze świadka ma obowiązek stawić się i złożyć zeznania.

Art. 182.

§ 1. Osoba najbliższa dla oskarżonego może odmówić zeznań.

§ 2. Prawo odmowy zeznań trwa mimo ustania małżeństwa lub przysposobienia.

§ 3. Prawo odmowy zeznań przysługuje także świadkowi, który w innej toczącej się sprawie jest oskarżony o współudział w przestępstwie objętym postępowaniem.

Kazus nr 3

Henryk i Jerzy są braćmi i prowadzą razem firmę komputerową. W ramach tej firmy korzystali z pirackiego oprogramowania. Jerzy wiedział o tym, bo był za to odpowiedzialny, zaś Henryk o tym nie wiedział i myślał, że wszystko jest legalne. Pewnego dnia do firmy przyszła Policja i zajęła wszystkie komputery. Po tym jak opuścili firmę, Jerzy wyznał bratu całą prawdę. Kilka miesięcy później Henryk został wezwany na komisariat by zeznawać w charakterze świadka w sprawie brata. Czy Henryk może odmówić odpowiedzi na pytania, które mogą zaszkodzić jego bratu?

Odpowiedź: Tak, Henryk może odmówić odpowiedzi na pytania, gdyż jest osobą najbliższą dla Jerzego, zaś osoby takie mogą uchylić się od odpowiedzi gdyby udzielenie jej mogło narazić osobę najbliższą na odpowiedzialność karną.

Wyciąg z ustawy z dnia 6 czerwca 1997 roku – Kodeks postępowania karnego (Dz. U. z 1997 roku Nr 89, poz. 555 z późn. zm.)

Art. 177.

§ 1. Każda osoba wezwana w charakterze świadka ma obowiązek stawić się i złożyć zeznania.

Art. 183.

§ 1. Świadek może uchylić się od odpowiedzi na pytanie, jeżeli udzielenie odpowiedzi mogłoby narazić jego lub osobę dla niego najbliższą na odpowiedzialność za przestępstwo lub przestępstwo skarbowe.

§ 2. Świadek może żądać, aby przesłuchano go na rozprawie z wyłączeniem jawności, jeżeli treść zeznań mogłaby narazić na hańbę jego lub osobę dla niego najbliższą.

Kazus nr 4

Pani Elżbieta była świadkiem jak dwóch mężczyzn napadło na ulicy innego mężczyznę i pobiło go dotkliwie. Gdy sprawą zajęła się Policja, Pani Elżbieta została przesłuchana w charakterze świadka. Podczas okazania wskazała stojących za lustrem weneckim dwóch rzeczywistych sprawców pobicia. Jednak Pani Elżbieta obawia się, że mogą się na niej mścić i będą chcieli jej wyrządzić krzywdę. Obawia się, że znajdą w aktach jej adres zamieszkania i udadzą się tam gdzie mieszka by zmusić ją do wycofania jej zeznań. Czy Pani Elżbieta może uzyskać jakąś pomoc?

Odpowiedź: Pani Elżbieta, może wnosić o utajnienie jej danych adresowych (art. 191 § 3 kodeksu postępowania karnego lub też uznanie jej za świadka anonimowego (art. 184 kodeksu postępowania karnego)

Wyciąg z ustawy z dnia 6 czerwca 1997 roku – Kodeks postępowania karnego (Dz. U. z 1997 roku Nr 89, poz. 555 z późn. zm.)

Art. 184.

§ 1. Jeżeli zachodzi uzasadniona obawa niebezpieczeństwa dla życia, zdrowia, wolności albo mienia w znacznych rozmiarach świadka lub osoby dla niego najbliższej, sąd, a w postępowaniu przygotowawczym prokurator, może wydać postanowienie o zachowaniu w tajemnicy okoliczności umożliwiających ujawnienie tożsamości świadka, w tym danych osobowych, jeżeli nie mają one znaczenia dla rozstrzygnięcia w sprawie. Postępowanie w tym zakresie toczy się bez udziału stron i objęte jest tajemnicą jako informacja niejawna o klauzuli tajności „tajne” lub „ściśle tajne”. W postanowieniu pomija się okoliczności, o których mowa w zdaniu pierwszym.

§ 2. W razie wydania postanowienia określonego w § 1 okoliczności, o których mowa w tym przepisie, pozostają wyłącznie do wiadomości sądu i prokuratora, a gdy zachodzi konieczność - również funkcjonariusza Policji prowadzącego postępowanie. Protokół przesłuchania świadka wolno udostępniać oskarżonemu lub obrońcy tylko w sposób uniemożliwiający ujawnienie okoliczności, o których mowa w § 1.

§ 8. Jeżeli okaże się, że w czasie wydania postanowienia, o którym mowa w § 1, nie istniała uzasadniona obawa niebezpieczeństwa dla życia, zdrowia, wolności albo mienia w znacznych rozmiarach świadka lub osoby dla niego najbliższej albo że świadek złożył świadomie fałszywe zeznania lub nastąpiło jego ujawnienie, prokurator w postępowaniu przygotowawczym, a w postępowaniu sądowym sąd, na wniosek prokuratora, może uchylić to postanowienie. Przepis § 5 stosuje się odpowiednio. Protokół przesłuchania świadka podlega ujawnieniu w całości.

Art. 191.

§ 3. Jeżeli zachodzi uzasadniona obawa użycia przemocy lub groźby bezprawnej wobec świadka lub osoby najbliższej w związku z jego czynnościami, może on zastrzec dane dotyczące miejsca zamieszkania do wyłącznej wiadomości prokuratora lub sądu. Pisma procesowe doręcza się wówczas do instytucji, w której świadek jest zatrudniony, lub na inny wskazany przez niego adres.

Kazus nr 5

Aniela - córka Jana jest świadkiem w jego sprawie, w której jest oskarżony o posiadanie narkotyków. Przesłuchiwana na komisariacie zeznała, że ojciec w domu rzeczywiście posiadał nieznaczne ilości marihuany, ale na własny użytek. Potem jednak postanowiła wycofać się z tych zeznań i na rozprawie sądowej, w której była przesłuchiwana przez sąd powiedziała, że nie chce zeznawać. Sąd jednak pouczył ją, że skoro wcześniej już zeznawała to teraz nie może zmienić zdania. Czy sąd ma rację?

Odpowiedź: Nie. Osoba, która składała zeznania w charakterze świadka i jest uprawniona do odmowy złożenia zeznań, może przed rozpoczęciem pierwszych zeznań w postępowaniu sądowym skorzystać z prawa odmowy składania zeznań nawet jeżeli wcześniej w postępowaniu przygotowawczym je składała.

Wyciąg z ustawy z dnia 6 czerwca 1997 roku – Kodeks postępowania karnego (Dz. U. z 1997 roku Nr 89, poz. 555 z późn. zm.)

Art. 182.

§ 1. Osoba najbliższa dla oskarżonego może odmówić zeznań.

§ 2. Prawo odmowy zeznań trwa mimo ustania małżeństwa lub przysposobienia.

§ 3. Prawo odmowy zeznań przysługuje także świadkowi, który w innej toczącej się sprawie jest oskarżony o współudział w przestępstwie objętym postępowaniem.

Art. 186.

§ 1. Osoba uprawniona do odmowy złożenia zeznań albo zwolniona na podstawie art. 185 może oświadczyć, że chce z tego prawa skorzystać, nie później jednak niż przed rozpoczęciem pierwszego zeznania w postępowaniu sądowym; poprzednio złożone zeznanie tej osoby nie może wówczas służyć za dowód ani być odtworzone.

§ 2. Sporządzone w postępowaniu karnym protokoły oględzin ciała podlegają ujawnieniu na rozprawie, choćby osoba poddana oględzinom odmówiła wyjaśnień lub zeznań albo została od nich zwolniona na podstawie art. 182 lub art. 185.

Art. 185.

Można zwolnić od złożenia zeznania lub odpowiedzi na pytania osobę pozostającą z oskarżonym w szczególnie bliskim stosunku osobistym, jeżeli osoba taka wnosi o zwolnienie.

Kazus nr 6

Artur jest oskarżony o to, że ukradł samochód osobowy marki Mercedes. Artur nie chce składać wyjaśnień. Gdy sąd zadaje mu kolejne pytania odmawia odpowiedzi bez podania jakiegokolwiek przyczyny. Sąd poinformował go, że zostanie ukarany grzywną, gdyż może on odmówić odpowiedzi na pytanie tylko wtedy gdyby odpowiedź na nie mogłaby zaszkodzić komuś bliskiemu lub narazić tę osobę na hańbę, a jako oskarżony w innych przypadkach nie może uchylić się od odpowiedzi na pytania sądu. Czy Artur może odmówić odpowiedzi na pytania bez podania przyczyny?

Odpowiedź: Oczywiście, że tak. W tym wypadku sąd nie ma racji. Artur może odmówić odpowiedzi na pytania, a nawet odmówić składania wyjaśnień bez podania przyczyny. Nie można przecież zmusić go by zeznawał sam przeciwko sobie.

Wyciąg z ustawy z dnia 6 czerwca 1997 roku – Kodeks postępowania karnego (Dz. U. z 1997 roku Nr 89, poz. 555 z późn. zm.)

Art. 175.

§ 1. Oskarżony ma prawo składać wyjaśnienia; może jednak bez podania powodów odmówić odpowiedzi na poszczególne pytania lub odmówić składania wyjaśnień. O prawie tym należy go pouczyć.

§ 2. Obecny przy czynnościach dowodowych oskarżony ma prawo składać wyjaśnienia co do każdego dowodu.

Uczestnicy wykorzystując przepis ustawy komentują kazusy. Tym samym uczą siebie i innych o zasadach związanych ze składaniem zeznań lub wyjaśnień.